

עקידת יצחק

לרבי יצחק עראמה

על מהדורה זו של עקידת יצחק

עריכה, עיצוב וכותרות: יהודה איזנברג

אתר דעת תשע"ז

על מהדורה זו של עקידת יצחק

רבי יצחק עראמה וספרו עקידת יצחק

רבי יצחק עראמה [להלן: רי"ע] - (1420-1494) חי בדור גירוש ספרד, והיה מן המגורשים. חי בתקופתו של רבי יצחק אברבנאל, וכמוהו עסק בפילוסופיה, בפרשנות ובדרשנות, והיה מנהיג לקהילתו.

את תולדות חייו של רבי יצחק עראמה ניתן לקרוא באנציקלופדיה יהודית דעת, בקישור הבא: <http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=1668>

על שיטתו הפרשנית של רבי יצחק עראמה ניתן לקרוא במאמר של חיים ראובן רבינוביץ, בקישור הבא: <http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/sinay/baal-4.htm>

מהדורות הספר

הספר עקידת יצחק נפוץ בשלוש מהדורות:

מהדורת פרסבורג תר"ט [1849], חזרה ונדפסה בירושלים בשנת תשכ"א.

מהדורת לבוב תרכ"ח [1868], חזרה ונדפסה בירושלים בשנת תשל"ד.

[שתי מהדורות אלה כוללות פירושים לספר, והן זהות].

מהדורת ירושלים תשע"ד [2014] – שנדפסה בסדר חדש ובאותיות מרובעות.

המשותף לשלוש מהדורות אלה שהטקסט אינו מוגה כהלכה, והלימוד בספר קשה ללומד.

יש להזכיר גם את מהדורת פרנקפורט על האודר, משנת 1784, הכוללת מפתחות חשובים. וזה הקישור למהדורה: <http://www.hebrewbooks.org/49507>

על מהדורה זו

מהדורה זו של עקידת יצחק מצטרפת למהדורות מעובדות של פרשני מקרא שנכללו במדור 'שבילי התנ"ך' שבאתר דעת. הקישור למדור הוא זה:

http://www.daat.ac.il/daat/olam_hatanah/index.asp

את רשימת הפרשנים המלאה שבאתר דעת ניתן לראות בקישור זה:

http://www.daat.ac.il/he-il/tanach/parshanut_hamikra

במהדורה זו של עקידת יצחק, שלחנו יד בספר, כדי לעשותו נגיש לקורא:

הכתיב הוסב במידה רבה לכתיב מלא.

סעפנו את הטקסט לסעיפים קצרים. הוספנו כותרות כדי להכין את הלומד לנושא העומד לפניו. כותרות שנוספו על ידי העורך ניתנו **[בסוגריים מרובעים ובצבע]**. כותרות שנדלו מן הספר עצמו, מופיעות ללא סוגריים. במקומות בהם מסביר ר' יצחק עראמה פרקי מקרא שאינם מהספר אותו הוא מפרש, הוספנו את הפרק בשלמותו, **באות כחולה** ובניקוד. לעתים הסתפקנו בקישור אינטרנטי לפרק במדור תנ"ך של אתר דעת.

יצרנו הבחנה בין סוגי המקורות הכלולים בספר:

פסוקים מן הטקסט הראשי אותו מפרש רי"ע **ניתנו בצבע ירוק**. מקורות מצוטטים, **הובאו באות כחולה** ובשורות קצרות. פסוקים שאינם מהפרק הנדון, ניתנו אף הם **בצבע כחול**. שמות המקורות הובאו **באות אדומה**, כדי לאפשר ללומד להבחין מי המדבר אליו. **משפטים בעלי חשיבות, מקוריים או בלתי שגרתיים, הובאו בצבע חום**. **במקרים שהיה צורך בהדגשה נוספת, ניתנו המשפטים בצבע אדום**.

מקורות חז"ל של הספר

רי"ע מצטט באופן שוטף מקורות חז"ל: תנחומא, מכילתא, שוחר טוב, מדרש חזית, ילקוט, תלמודים ו"מדרשים" שלא ציין את שמם. מן הפרשנים הוא מצטט הרבה את אונקלוס, רש"י, רמב"ן, אבן עזרא ורלב"ג.

רי"ע והפילוסופיה

רי"ע מצטט מדברי רב סעדיה גאון. כמו כן הוא מזכיר הרבה את הרמב"ם – בעיקר מתוך מורה נבוכים, אבל גם ממשנה תורה ומשמונה פרקים. הוא מביא את רבי חסדאי קרשקש שחי כחמישים שנה לפניו, וחיבר את הספר 'אור ה'!. הוא מצטט מתוך ספר העיקרים של רבי יוסף אלבו, שחי בספרד דור אחד לפניו. מזכיר ברוח אוהדת את ידעיה הפניני הברשי, שחי כמאה שנים לפניו, והיה מחסידי הרמב"ם. מדברי רבי ידעיה מצטט הוא מתוך הספר 'בחינות עולם' – ספר הגנה על שיטת הרמב"ם, וכן מ'בקשת הממיי"ם' – טקסט פילוסופי מוזר, שכל מילה בו מתחילה באות מ'.

פרטים עליו ראה: <http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=208>

רלב"ג (נפטר 1344), היה פרשן ופילוסוף, וגישתו הפילוסופית לא תאמה את הזרם הראשי של המחשבה היהודית. הוא נטה לאפלטון בנושא של חידוש העולם, שלדעתו

היה "מחומר בלתי שומר צורתו" (מין כלאיים בין חומר קיים לחומר שאינו קיים), הוא גם הסתייג מנסים כפי שהם מובנים בפרשנות המסורתית. רי"ע מזכיר את רלב"ג פעמים רבות, לעתים מביא את דבריו בהסכמה, ולעתים מותח עליו ביקורת קשה:

ויתד תהיה לך על אזניך לבלתי שמוע דבר ממה שכתב הרלב"ג ז"ל בזה ובכל כיוצא בזה, אם בסיפורי השליחות הזה ואם בזולתם, [53]

וכך גם:

זהו תורף דבריו, ואם הוא האריך הרבה וחשבו לתועלת נפלא בסודות הנבואה... וחלילה מהיות דבר ה' על זה האופן, שהוא לעג וקלס בערך אחד מקטני הנביאים כ"ש אצל רבן של כולם. [332]

עוד על רלב"ג ראה: <http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=1026>

רי"ע שלט בפילוסופיה יוונית וערבית, והוא מצטט פילוסופים אלה, לעתים בקיצור רב מידי. בעת הצורך, נוספו בסוגריים הבהרות למקורות סתומים בדבריו. עולמו של רי"ע נטוע בפילוסופיה היוונית, בקוסמולוגיה האריסטוטלית, בעולם הגלגלים וארבע היסודות, בהשגותיו של אלגזאלי לפילוסופיה. חלק מטיעונים אלה אינו מדבר ללבו של הלומד בן זמננו. עם זאת, יש יופי בנושאים אלה, והבוחר יבחר.

רי"ע היה חסיד גדול של **ספר המידות של אריסטו**. הוא מגדיר את אריסטו "החכם" (מונח משותף לאריסטו, שלמה המלך, דוד ואנטגונוס), והוא מצטט אותו קרוב ל-130 פעמים (כפליים משהוא מצטט את מורה נבוכים!).

מהדורת ספר המידות הנפוצה היום, בתרגומו של יוסף ליבס (שוקן תשל"ג) שונה מזו שרי"ע מצטט ממנה. הוא החזיק כנראה את הנוסח שנדפס בשני חלקים בשנת 1790 בברלין, בשם "ספר המדות לאריסטוטליס". גם חלוקת הפרקים אינה שווה בשני תרגומים אלה. הקישור לספר זה הוא: חלק א: <http://www.hebrewbooks.org/38876> חלק ב' <http://www.hebrewbooks.org/38877>

רי"ע מזכיר את נרבוני ומותח עליו ביקורת קטלנית. הוא כותב עליו דברים חריפים אלה: והנה הנרבוני כתב במאמר הזה בפירוש פרק כ"ה מח"ג מהמורה דבר שהיה ראוי לישרף עליו עם כל ספריו, והס כי לא להזכיר כדי שלא לעפש האויר, והרי הוא מכלל דעותיו שקנאתי עליו ועל חבריו במקומות אחרים. (שער נד).

יש להודות, שלא כל הספר נהיר, ומקומות לא מעטים בו סתומים ועמומים. ועדיין מחכה הספר לחוקר שיקדיש לו את ימיו, ויפיק מהדורה מדעית שלמה. עבודה זו היא ניסיון לקרב את הספר ללומד, בהתאם ליכולות שעמדו לרשותנו.